

V nekaterih društvih ob folklornih skupinah delujejo tudi skupine pevcev ljudskih pesmi, tudi pri Folklorni skupini Skala Kubed. Na fotografiji so članice pevske skupina na medobmočnem srečanju pevcev in godcev na Ospu, junij 2005.
Foto: Janez Eržen.

Petje naj bo naravno, sledi naj tradiciji kraja. Pevci naj ljudsko pesem zapojejo z veseljem in tako, kot najlepše znajo. Ljudske pesmi nimajo zborovskih interpretacij. Samo besedilo in melodija pesmi ter priložnost, ob kateri so jo nekaj peli, naj pevca vodijo pri doživljanju pesmi in njenem izvajanju. Pesmi pojemo brez spremljave glasbila, najmanj dvoglasno.

PRIPRAVA ZA NASTOP

Pevce razporedimo v plesne formacije (za vajo je lahko tudi manjše število parov) in pojemo. Na taki vaji naj imajo dekleta rute in fantje klobuke, saj je občutek drugačen in prav je, da se tega navadimo.

Največjo težavo predstavlja petje, če smo zadihani od plesa, pa naj bo to petje ob plesu ali po plesu. Najbolj pomaga dobra kondicijska pripravljenost, zato ji lahko posvetimo kakšno pevsko vajo. Ob petju pesmi tečemo po krogu, stopnjujemo hitrost in jakost. Pesmi naj bodo preproste (dobro je, da imajo več kitic), pojemo največ dvoglasno, ne prenizko in ne preneglas.

Prav bi bilo, da bi petje pri folklornih skupinah zaživel in postalo sestavni del odrskih postavitvev in nastopov. Tudi tako bomo pomagali, da slovenska ljudska pesem ne bo utonila v pozabo.

PRIPRAVA NA PETJE

METKA KNIFIC

"Vsak pevec je individuuum, ki v petju išče svoja doživetja. Če doživetij ne bo našel, bo izginila njegova pripravljenost za delo." (Žvar 2002: 64)

Otroci večinoma radi pojejo, saj jim je petje v zgodnjem obdobju igra. Njihov pevski razvoj v poznejših letih je odvisen od tega, ali so bili ob prvih poskusih svojega ustvarjanja oziroma poustvarjanja na glasbenem področju pozitivno ali negativno sprejeti ali morda celo ignorirani. Od okolice je odvisno, ali bodo svoje petje nadaljevali ali pa bodo za vedno zatrti. Posebno zadovoljni so, če jih je kdo pripravljen poslušati, poleg tega pa "v otroku živi neka notranja potreba po pevski ustvarjalnosti. Če v svojem najbližjem okolju zanj ne dobi priznanja, se začne otrok s svojo ustvarjalnostjo umikati ..., nekaj časa še vztraja, potem pa začne svoje izmišljarije opuščati, saj nikogar ne zanimajo". (Voglar 1979: 11)

Otroku bomo ljudsko glasbo približali le, če mu jo bomo znali pravilno posredovati. Ob zapeti pesmi bo začutil njeno lepoto, jo doživel in ob njej estetsko rasel ter se plemenitil. Kdor sam rad poje in kdor se ob svojem glasu dobro počuti, poje brez sramu ob različnih priložnostih in v različnih skupinah. Ta bo tudi otrokom znal vliti veselje do petja in ob tem v njih vzgojiti ustrezen odnos do poustvarjanja pevske dediščine. Za uspešno delo je pomembno, da pesem, ki jo uči, dobro pozna, jo poje na pamet in zna v otrocih zbuditi pozornost, radovednost in željo po lastnem izvajanju. (po Ajtnik 1999: 22)

Vodje skupin moramo paziti, da otrokom ne prepevamo vedno istih pesmi. Poiskati moramo različice, ki jih še ne obvladajo, čeprav radi poslušajo le tiste, ki jih sami znajo. Ves čas si moramo prizadevati, da otrokom spodbujamo željo po petju, jih usmerjamo k doživetemu petju ter skrbimo za ustrezno jakost in višino. Otroku nikdar ne smemo prepovedati petja, ker mu s tem vzamemo veselje, ob tem pa mu vzamemo možnost razvoja melodičnega sluha, saj se dane dispozicije razvijajo v sposobnost le ob otrokovi lastni glasbeni dejavnosti.

Ena izmed zelo dobrih spodbud za petje je nastopanje. Otroku se lahko vživi v vsebino in značaj pesmi in jo čustveno doživi. Včasih potrebuje našo pomoč, da najde notranjo koncentracijo, notranji stik s pesmijo. Pred začetkom petja je pomembno predhodno vzdušje, pogovor, o čem pesem pripoveduje. Na začetku si lahko pomagamo z intonacijo, če je vodji to lažje. Skrbeti moramo za pravilno petje, se izogibati kričavemu petju, petju v niz-

kih legah, saj bomo s tem napravili precejšnjo škodo razvoju otrokovega glasu. (po Voglar 1979: 17-21)

Kot se je izrazil Pogačnik, je vsakodnevno prepevanje nad vse zdrava navada, saj s tem razoklepljamo oklepljene dele telesa, kjer se je zaščitni ovoj še posebej zgostil kot posledica bolečih in največkrat pozabljenih izkušenj in travm. Toda telo ničesar ne pozabi. Ne pozabimo tudi na ples, petje v skupini in resonanco glasu pa tudi številne telesne in dihalne vaje. (2001: 63-64)

VOKALNA TEHNIKA IN OBLIKOVANJE OTROŠKEGA GLASU

Na ples pripravljamo otroke s pomočjo ogrevalnih vaj, s katerimi jih učimo izvajanja različnih gibov, spodbujamo samostojno plesno izražanje, razvijamo telesno tehniko itd. Tudi na petje moramo otroke pripravljati z različnimi dihalnimi, preponskimi in vokalnimi vajami, saj bodo le tako lahko kakovostno izvajali pevski program.

Dela pa se moramo lotevati postopno, z ustrezno motivacijo in znanjem, saj je naš cilj, da se imajo otroci pri naših vajah lepo, da so jim vaje zanimive in da radi pojejo. Še posebno danes, ko je petje v družinah bolj izjema kot pravilo, se morajo otroci z njim seznanjati v folklornih skupinah. Večglasnega petja, razen v organiziranih pevskih skupinah (zborih, okteti ...), skorajda ne gojimo več, v odrskih postavitvah, ki jih namenjamo otrokom, pa tako petje želimo vključevati. In prav je tako. Če želimo poustvarjati elemente družabnega življenja otrok v preteklosti, potem moramo v programe otroških folklornih skupin vključevati tudi dvo- in večglasno petje.

Upevalne vaje so zelo priročne (in pogosto tudi zabavne) za razvijanje pevskih sposobnosti v otroških folklornih skupinah, žal pa jih vodje skupin pogosto ne obvladajo dovolj - niti jih redno ne vključujejo v svoje delovne programe.

Upevati je treba na vsaki vaji, saj s tem pri otrocih ali odraslih pomagamo oblikovati glas in razvijati posluš. Vodja naj v svoje delovne načrte vključi različne vaje: vaje za telesno držo; vaje za dihanje; vaje za jasno izgovorjavo; vaje za širjenje glasovnega obsega (v nižino in višino). Za skupino je zelo pomembno, da se njeni člani z njimi stalno seznanjajo, saj obvladovanje vokalne tehnike omogoča intonančno in ritmično natančno pevsko izvajanje ter oblikovanje ustrezne odrske izvedbe. Pri pevskem programu v odrskih postavitvah folklornih skupin je poleg ostalega treba paziti še na ohranjanje naravnega zvena otroških glasov!

Skupine, ki petju posvečajo posebno pozornost, izvajajo prav posebne "pevske vaje", ki pa so primerne za vse. Sicer je treba biti pri uvajanju nečesa novega vedno pazljiv, saj nov način pri članih lahko sproži tudi nezaželene učinke. Otrokom je treba včasih razložiti, zakaj kaj počnemo, kaj s tem dosegamo, kakšni so naši cilji ipd. Sami naj

razmišljajo, kaj delajo, spodbujajmo jih k odkrivanju novega, mi pa poskrbimo, da jih v njihovih morda kdaj neuspešnih poizkusih ne bomo zatrli. Z odraslimi pevci večinoma lahko vadimo bolj razumsko in posamezne vaje velikokrat ponavljamo, pri delu z otroki pa je treba veliko razmišljati o metodah, s katerimi na zanimiv in prijazen način začnemo razvijati vokalne tehnike. Vsekakor s suhoparnimi vajami ne smemo pretiravati, saj bi otroci tako zasovražili osnovne oblike upevanja in drugih tehničnih vaj.

Z večkrat izraženim mnenjem, da nekdo nima posluha, se nikakor ne strinjam. Posluš imajo vsi ljudje, odvisno je le, koliko je razvit. Popolnoma neprimerni in nedopustni so morebitni namigi vodij otrokom, da imajo slab posluš in da ne bodo nikoli dobri pevci. Takšne opredelitve so za mladelega pevca boleče, za njegov odnos do petja in glasbe nasploh pa mnogokrat tudi usodne. Petje in glasba nasploh vendarle lahko celo pomagata ranjenemu egu, zato je naloga nas, ki otroke vzgajamo, da jim omogočamo kakovosten razvoj na različnih področjih!!!

NEKAJ UPEVALNIH VAJ, KI SO PRIMERNE ZA DELO V FOLKLORNI SKUPINI

Odločila sem se, da vaje poskušam opisati čim krajše in nazorno, z navodili, ki bi bila preprosta in razumljiva. Navedla sem vaje, ki se mi pri delu s folklorno skupino zdijo primerne in jih tudi sama uporabljam, uporabne pa so tako za delo v otroški kot tudi za delo v odrasli skupini.

Želim vam, da bi si z omenjenimi vajami popestrili svoje delo in dosegli višjo kakovost izvedbe pevskega programa, in hkrati upam, da vas ideje spodbudijo k razmišljanju in lastni improvizaciji.

VAJE ZA SPROSTITEV:

- kroži z glavo (lahko upogneš tudi kolena); predstavljaš si glavo kot jabolko na tankem peclju (če se vodja dotakne glave, mora le-ta kar pasti),
- trdno stoj na stopalih in celo telo gibaj v eno in drugo smer,
- masiraj po ramenih in hrbtu svojega soseda (najbolje za to je, da člani stojite v sklenjenem krogu) - pomembno je, da se sprostito vratne mišice,
- nežno se trepljaj po telesu (do svojega telesa smo prijazni),
- masiraj svoj obraz,
- stisni pesti in jih spusti; potisni ramena proti ušesom in jih v trenutku spusti,
- mahaj v pozdrav,
- naredi nekaj počepov,
- sekaj drva,
- stopaj na prste ("rabutanje jabolka") in se nato skrči ("skriješ se za grm"),
- posnemaj boks ...,
- vrzi svoje telo čez pas,

- skloni se in nato po posameznih vretencih dviguj zgornji del telesa,
- ploskaj spredaj in zadaj,
- oponašaj opičje skoke, skoke žabe ...

VAJE ZA JEZIK IN ČELJUSTI:

- z jezikom oblizuj ustnice,
- z jezikom preštej zobe (in jih "umij"),
- z jezikom se skušaj dotakniti nosu in brade,
- jezik hitro iztegni in nato potegni v usta (kot kača),
- ujemi namišljen bonbonček pred seboj,
- zapoj pesem na rrr (npr. Kuža pazi),
- prežvekuj jabolko (z zaprtimi usti),
- kroži s čeljustjo v polkrogu,
- nenadoma odpri usta,
- oponašaj hrustljanje peciva ...

VAJE ZA KREPITEV TREBUŠNE PREPONE:

- "poberi" zrak iz tal in ga z obema rokama "potisni v svoje telo",
- ob vdihu roke dvigni, ob izdihu pa spusti,
- vdihni, zadrži sapo in spuščaj na ssss, kh ...,
- vdihni, zarži sapo in sikaj na ssss,
- določi nekoga v skupini, ki naj vdihne sapo, jo zadrži in zapoje en določen ton ter lovi ostale v skupini; ostali bežijo pred njim, se umikajo, tako da skačejo po račje, po zajčje; ulovljeni prevzame glavno vlogo lovečega,
- na šššš pomiri jokajočega otroka, ohlajaj vročo juho,
- spuščaj zrak na rrrr,

- podajaj opeko sosedu,
- pobiraj gobe po tleh,
- streljaj z besedo (pif, paf, puf ...),
- posnemaj star avto (tak, tak ...), vlak (ččč), počeno gumo (ssss), komarja in čebelo (zzzz - lahko v različnih višinah in oponašaš gibanje te živalce, predmeta ...),
- dihaj kot kuža (h, h ...),
- ponavljaj črke p, f, s, š, t za vodjo, najprej počasi, potem vse hitreje,
- izražaj presenečenje na različne zloge ali samoglasnike: o, a, u, bu, mau, moj, šoj, bežj ipd.

Pravilno dihanje lahko spoznaš tako, da se uležeš na hrbet in opazuješ svoje dihanje. (Pa tudi ko se smeješ, kašljaš ...)

VAJE ZA OBLIKOVANJE GLASU, MELODIČNE VAJE:

- smej se kot čarovnica (he he, hi hi, ...),
- zapoj poljubno pesem, npr. Čuk se je oženil na a, e, i, o, u,
- zapoj na enem tonu menjajoči dve besedi - mom, mam,
- ponavljajoče poj dinge, donge na enem tonu,
- zapoj naraščajoče in pojemajoče bim, bam,
- zapoj lestvico na zloge: va, bla, fra, ga, na, šo ...,
- čim hitreje izgovarjaj bla, bla ...,
- zapoj na različne zloge, npr. na la, z melodijo: c, d, e, f, g, f, e, d, c (in ob ponovitvi dvigni tonaliteto), c, e, g, e, c (enako),
- zapoj ma-a-a-a, me-e-e-e, mi-i-i-i, mo-o-o o z melodijo: c-e-e-c, d-f-f-d, e-g-g-e, e-d-c,
- po pol tona se spuščaj z glasom navzgor in navzdol,

Otroška folklorna skupina iz Račne na medobmočnem srečanju otroških folklornih skupin v Velikem Gabru na Dolenjskem, maj 2005.
Foto: Janez Eržen.

- člane razdeli v 3 skupine in vsaka naj zapoje en ton ter ga drži; 1. sk.: c, 2. sk.: e, 3. sk.: g (vajo ponavljajte tako, da skupinam tone menjate ali izbirate druge tone),
- na enem tonu hitro izgovarjaj ma, me, mi, mo, mu (nato po pol tona vajo zvišuješ in znižuješ),
- člane razdeli v več skupin, ki naj v kanonu pojejo melodijo in besedilo: do, re, mi, re, do, ti, la, ti, do,
- poj na L: c, d, e, d, c (vaja je namenjena proti "pihanju"), poj nga, nga, nga, nga, n - z melodijo: c, d, e, d, c (spet zvišujemo ali znižujemo po pol tona).

RAZNE IGRE:

- izmisli si melodijo in zapoj svoje ime,
- za utrjevanje naučenega: določi nekoga v skupini, da začne peti pesem (ljudsko) in vrže predmet (majhen in po možnosti mehak) komu drugemu v skupini, ki naj to isto pesem nadaljuje,
- zapoj pesem (npr. Lisička je prav zvita zver) v živalskih glasovih, npr: čiv-čiv, hov-hov, kra-kra itd.,
- zapoj pesem (npr. Marko skače) z oponašanjem glasbil, npr. tra-ra, bum-bum, rajs-rajs itd.,
- otroci naj se "pogovarjajo" s petjem v živalskih glasovih - lahko v parih ali skupinsko; melodijo si lahko izmišljujejo, lahko pa se dogovorite za kakšno določeno pesem; namesto da govorijo - pojejo!
- pesem Priletela muha na zid je zanimiva igra zato, ker se v njej spreminjajo samoglasniki: (npr. za A: Pralatala maha na zad, maha na zad, maha na zad ... kaj baš ta maha ta braz trabaha ...),
- za utrjevanje naučenega: sestavi dve skupini: prva naj začne peti pesem po želji, nato jo prekini in daj znak drugi skupini, ki mora začeti peti drugo pesem - skupini se ves čas izmenjujeta in tista, ki ji ne zmanjka pesmi, je zmagovalka (pesmi prekinjaj na poljubnem mestu),
- pesem pojte v miže, tako da se člani bolj intenzivno osredotočijo na glasove,
- pesem pojte s pokrivali na glavi (rute, trakovi ...),
- gibanje melodije naj otroci kažejo z rokami,
- nekoga v skupini določi, da zapusti prostor, ostali se dogovorijo, kdo bo pel glasneje od drugih; tisti, ki je bil zunaj, poišče najglasnejšega v skupini,
- začnite peti poljubno ljudsko pesem in ko daš znak za tišino, naj poje skupina v mislih naprej, na tvoj drugi znak pa naj se glasovi spet zaslišijo (priporočena je pesem, ki ima več kitic).

LITERATURA

- Ajtnik, Milka
1999 'Pesem pri pouku.' Glasba v šoli 5: 3-4. Str.: 22-24.
- Pogačnik, Borut
2001 'Zdravljenje z glasbo.' Glasba v šoli 6:1. Str.: 63-64.
- Voglar, Mira
1979 Kako približamo otrokom glasbo. Ljubljana: Zavod SR Slovenije za šolstvo.
- Žvar, Dragica
2002 Kako naj pojejo otroci: priročnik za zborovodje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

OH CET S KOZJANSKEGA

Primer predstavitve šege danes

ROSANDA ŽAGAR

Ljudje se velikokrat v življenju srečamo s kulturno dediščino. Vendar se samega srečanja z dediščino dostikrat niti ne zavedamo, kajti za večino niso pomembne majhne stvari, temveč kot dediščino naše preteklosti razumemo samo cerkve in podobno. Ne zavedamo pa se, da lahko kulturno dediščino srečujemo v svojem vsakdanjem življenju, v kulinariki, slikah, Bogovih kotkih, kozolcih in drugih predmetih, ki so jih uporabljali naši predniki.

Zelo pomemben del kulturne dediščine predstavljajo šege in navade, saj v njih spoznavamo preteklo življenje. Zato so velikokrat predstavljene v današnjem času; prikazujejo jih osnovne šole, društva kmečkih žena, turistična društva in mnogi drugi. Posebno pogosto jih prikazujejo tudi nekatere folklorne skupine, ki so se odločile, da ne bodo predstavljale samo plesne dediščine.

Pri prenosu v sodobnost moramo biti zelo pazljivi, saj se hitro zgodi, da je prikaz šeg in navad napačen. Res je naša kulturna dediščina spremenljiva, vendar jo moramo prikazovati takšno, kot je bila. Zato je zelo pomembno, da si folklorne skupine natančno določijo obdobje, iz katerega želijo šege in navade prikazati, in nenazadnje tudi kraj, od koder izvirajo. S pomočjo različne literature je treba skrbno raziskati "izbrano" obdobje in odkriti način življenja različnih družbenih slojev v tistem času. Šele takrat izberemo šego ali navado, ki jo želimo prikazati (razen če šego nismo izbrali že prej).

Odločila sem se, da kot primer strokovnega prikaza šege in navade opišem predstavitev "kmečke" ohceti na Kozjanskem, kakor je potekala v drugi polovici 19. stoletja.

Če je predstavitev obširnejša, je pomembno, da se izvede v primarnem okolju. Tako ljudje oziroma gledalci bolj začutijo življenje prikazanega obdobja. Le-to pa ne sme ponazarjati samo okolje, ampak tudi obleke in rekviziti.

Ker sem se odločila opisati primer "kmečke" ohceti na Kozjanskem, bo kraj izvajanja podeželje na Kozjanskem, lahko kar v okolici Laškega, saj je prav tam še nekaj nepreurejenih starih kmečkih hiš. Ker prikazujemo ohcet iz 19. stoletja, morajo tudi obleke ustrezati obdobju. Po različnih slikovnih in drugih virih, ki pričajo o oblačenju na svatbi, lahko ugotovimo, da je imela nevesta takrat lahko oblečeno svetlo "kočemajko", obogateno z vezenimi našitki in čipkami, svetlo dolgo in nabrano krilo ter črn predpasnik, glavo ji je krasil venec, v rokah pa je nosila bel šopek iz suhih umetno izdelanih rož. Povsem enako kot